

ΕΛΕΝΑ ΓΚΙΒΙΣΗ

Πώς Να

ΚΕΔΡΟΣ

Έλενα Γκιβίση: *Πώς Να*

ISBN 978-960-04-5317-1

Υπεύθυνη Τμήματος Επιμέλειας-Διόρθωσης: Μαρία Σπανάκη
Επιμέλεια-Διόρθωση: Άγης Μπράτσος
Ηλεκτρονική σελιδοποίηση-διόρθωση: Νικολέττα Δουλάμη

© Έλενα Γκιβίση, 2022

© Εκδόσεις Κέδρος, Α.Ε., 2022

Κέδρος Εκδοτική Α.Ε.

Γ. Γενναδίου 3

Αθήνα 106 78

τηλ. 210 38 09 712-14 • φαξ 210 33 02 655

www.kedros.gr • www.facebook.com/kedros.gr

e-mail: books@kedros.gr

Κανόνας νούμερο ένα: Βάλε τη ζωή σου σε σειρά.

Με βάση τις κοινωνικοπολιτικές επιταγές ευταξίας, ευπρέπειας και ιδίως κατευνασμού των λεγόμενων Προβλημάτων Ψυχικής Υγείας, που είναι μία κατηγορία η οποία υπηρετεί την προαναφερθείσα κοινωνικοπολιτική ευταξία – κι αυτή η διαπίστωση μας οδηγεί ήδη σε έναν νευρωτικό φαύλο κύκλο που αψηφά τον πρώτο κανόνα – η ανθρώπινη ζωή επιβάλλεται να νοείται ως μία σειρά προοδευτικών γεγονότων τα οποία εκτυλίσσονται σε αναπτυξιακή σειρά. Γι' αυτό σκέφτομαι πως θα έπρεπε να υπάρχει μία σαφής αρχή στο αφήγημά μου, πως αυτό επιβάλλεται για λόγους «αντικειμενικούς», καθώς λέμε, κι ετούτο εν προκειμένω σημαίνει ότι κάθε ιστορία έχει μία πρώτη φράση. Ο Προυστ μπορεί να αναστοχάζεται ολόκληρη τη ζωή του, αλλά, όπως και να έχει, θα πρέπει να ξεκινήσει με μία πρώτη πρόταση.

Αυτά σκεφτόμουν, καθώς περπατούσα στο Μπλουμσπερι του Λονδίνου, καθ' οδόν προς το ραντεβού μου, έχοντας ήδη υπάρξει σε αυτή τη γη για σχεδόν τρεις δεκαετίες, όντας δηλαδή ήδη ενήλικο υποκείμενο με απροσμέτρητο σύνολο εμπειριών και σκέψεων που παραλείπο-

νται και συμπυκνώνονται, προκειμένου να ικανοποιηθούν οι επιταγές της σειράς, η απαραίτητη αρχή των πραγμάτων, μία αρχή που θα καταφέρει, εύχεται κανείς, όχι μόνο να θέσει εκ των προτέρων σε ακλόνητη και αδιαμφισβήτητη σειρά τα προσδοκώμενα γεγονότα του μέλλοντος, αλλά προηγουμένως θα τοποθετήσει σε πλήρη γραμμική παράταξη και κατανόηση όλα τα γεγονότα του παρελθόντος.

Χτύπησα το κουδούνι παρότι η πόρτα ήταν ανοιχτή. Υπερβολική ευπρέπεια, σκέφτηκα. Όταν ακούστηκε ο ήχος του θυροτηλεφώνου, διάβηκα το κατώφλι και ανέβηκα στον πρώτο όροφο. Χτύπησα με την άρθρωση του δείκτη μου την ήδη μισάνοιχτη πόρτα και μπήκα μέσα. Ο χώρος ήταν μικρός και χωρίς φυσικό φως. Από τον σκοτεινό διάδρομο εμφανίστηκε στο χολ ένας κοντός και χλομός άντρας που πλησίασε στην είσοδο.

Έδινε την εντύπωση πως ήταν απασχολημένος και απέφυγε να μου δώσει το χέρι του ή να με κοιτάξει καταπρόσωπο. Έμοιαζε σαν να κοιτάζει τα παπούτσια μου, αλλά δεν νομίζω πως είχε εστιάσει το βλέμμα του σε κάτι συγκεκριμένο. Χωρίς να μιλήσει, έκανε ένα νεύμα προς την πλευρά μου, κατευθύνθηκε προς το δωμάτιο και τον ακολούθησα, καθώς εξέλαβα το νεύμα του ως «ακολούθησέ με». Κάθισε σε μία μεγάλη πολυθρόνα και με ένα νέο νεύμα μου έδειξε μια άλλη, λίγο χαμηλότερη. Κάθισα και τον παρατήρησα ακόμη πιο προσεκτικά, όσο πιο διακριτικά μπορούσα. Τα μαλλιά του ήταν ανακατεμένα και λαδωμένα, φορούσε ζιβάγκο και από πάνω ένα φαρδύ πουκάμισο, τσαλακωμένο και λίγο ξεθωριασμένο στους αγκώνες. Εξα-

κολούθησε να αποφεύγει το βλέμμα μου, σαν να κοιτούσε απορροφημένος το κενό.

Δεν μιλούσα, καθώς δεν είχα κάτι να πω. Ένωθα αμήχανα με τη σιωπή αυτού του άντρα που έμοιαζε με ξεχαρβαλωμένο σκιάχτρο και σκεφτόμουν πως ήταν αγενής, πως ήμουν ένας νέος πελάτης και θα έπρεπε τουλάχιστον να με καλωσορίσει, να μου απευθύνει τον λόγο με κάποια στοιχειώδη ευγένεια.

Καμιά φορά σκέφτομαι πως οι άσχημοι άνθρωποι οφείλουν να συμπεριφέρονται με περισσότερη ευγένεια, καθώς καλούνται να δημιουργήσουν μόνοι τους την καλή εντύπωση που δεν μπορούν να δώσουν όταν τους αντικρίζει κανείς για πρώτη φορά. Φρικτή προκατάληψη.

Άλλες φορές σκέφτομαι πως οι απεριποίητοι άνθρωποι είναι εν γένει αδιάφοροι για το περιβάλλον τους – περί αυτού είναι ενδεικτική πρωτίστως η παραμέληση της δικής τους εικόνας. Ο μπαμπάς μου, για παράδειγμα, είναι ψηλός, όμορφος και εντυπωσιακός, ακόμη και τώρα που είναι μεγάλος σε ηλικία· καλοντυμένος και καλόγουστος, έχει τρόπους και επιφυλάσσει ένα ζεστό χαμόγελο σε όσους συναντά για πρώτη φορά. Τους δίνει το χέρι και συστήνεται εγκάρδια.

Το Σκιάχτρο καθάρισε τον λαιμό του και ανακάθισε στην πολυθρόνα του. Κοίταξε για πρώτη φορά το πρόσωπό μου αναμένοντας. Θα πρέπει να είχαν περάσει λίγα λεπτά μέσα στη σιωπή. Έκανε άλλο ένα νεύμα σαν να έλεγε «λοιπόν, πάμε».

«Εχμ. Μμμμ. Ναι».

Του είπα το όνομά μου. Έγνεψε θετικά, σαν να έλεγε «ναι, λοιπόν, και;»

«Εχμ, μμμμ, ναι, λοιπόν».

Πέρασαν λίγα ακόμη λεπτά μες στη σιωπή. Είχε φωνή σκιάχτρου, παρότι τα σκιάχτρα δεν έχουν φωνή. Είχε τη φωνή αυτών που δεν έχουν φωνή.

«Λοιπόν, γιατί ήρθατε να με δείτε;»

Αυτό ήταν μία ερώτηση που απαιτούσε μάλλον μακροσκελή και λεπτομερή απάντηση την οποία δεν ήμουν σε θέση να δώσω. Η παρουσία μου στο γραφείο του ήταν ένας συνδυασμός δώρου και αυτο-εξαναγκασμού. Πες το πρώτο πράγμα που σου έρχεται στο μυαλό, σκέφτηκα. Έτσι βέβαια δεν εξυπηρετείται ακριβώς η αρχή μιας σειριακής πραγματικότητας που θα υπαγόρευε πως από κάπου πρέπει να αρχίσω, και αυτό το κάπου θα έπρεπε να είναι μια κάποια αρχή. Τι θα γινόταν αν έλεγα το πρώτο πράγμα που μου έρχεται στο μυαλό και αυτό αποδεικνυόταν να βρίσκεται κάπου στη μέση; Στη μέση τίνος πράγματος; Τίποτα δεν μου ερχόταν στο μυαλό.

Ξαφνικά άκουσα τον εαυτό μου να λέει:

«Δυσκολεύομαι γενικά με τη ζωή μου».

«Μμμμ», κούνησε το κεφάλι του βαριεστημένα σαν να έλεγε «τι πρωτότυπο».

Με κοίταξε ξανά, σταύρωσε τα χέρια του και δεν μίλησε. Συνέχισα να μιλάω σαν να μην ήμουν ακριβώς εκεί, σαν να άκουγα τον εαυτό μου να μιλάει χωρίς να του υπαγορεύω τι θα πει, αψηφώντας την υποκειμενική εξουσία μου επάνω του.

«Έχω άγχος», είπα. «Ένα αβάσταχτο άγχος που εμφανίζεται τη στιγμή που ξυπνώ, πριν ακόμη ανοίξω τα μάτια μου. Άγχος σχετικά με το πώς να κάνω αυτά που *πρέπει* να κάνω, κι έπειτα πώς να κάνω αυτά που *θέλω* να κάνω. Άγχος κυρίως πώς να ξεχωρίσω αυτά τα δύο, πώς να βρω ποια είναι τα πράγματα που πραγματικά θέλω να κάνω, πώς να μετρήσω τον χρόνο μου, πώς να μην τον σπαταλώ στη σκέψη όλων αυτών – με αποτέλεσμα να παραμένω σε απραξία. Και το χειρότερο είναι», συνέχισα, «ότι δεν ξέρω πώς να μιλήσω για όλα αυτά, πώς να σχετιστώ με τους άλλους, πώς να τους συστηθώ, με ποια ιδιότητα να τους συστηθώ. Το χειρότερο είναι ότι δεν ξέρω, και αυτό μου δημιουργεί κάποιου είδους τρόμο, πώς να μιλήσω στους άλλους πραγματικά για εμένα. Δεν ξέρω πώς να μιλήσω, δεν ξέρω πώς να ζήσω τη ζωή μου».

«Χμμμ», κάγχασε ειρωνικά και ένα μειδίαμα εμφανίστηκε στο πρόσωπό του. Έπειτα το Σκιάχτρο είπε: «Λοιπόν, φαίνεται πως δεν ξέρετε Πώς να...»

Έτσι ξεκίνησε αυτή η ιστορία.

Με τη γέννησή μου εισήλθα σε ένα τεράστιο πλέγμα κανόνων που υπήρχε εκεί πριν από εμένα, ανεξάρτητα από εμένα. Κι όμως, έμοιαζε σαν να είχε φτιαχτεί αποκλειστικά για τη δική μου υποδοχή. Παρότι το πλέγμα κανόνων είναι εκεί για όλους, φαίνεται πως κατά κάποιον τρόπο ο καθένας βρίσκει το δικό του. Αναφερόμαστε συχνά, στον καθημερινό, απλό λόγο, σε θεωρίες περί φύσης, λέμε «αυτό είναι αφύσικο, αυτό είναι φυσικό», λες και η φύση είναι κάτι που γνωρίζουμε, λες και δεν είναι ένα τεράστιο ανομοιογενές πεδίο στο οποίο δεν έχουμε καμία πρόσβαση και για το οποίο δεν έχουμε καμία γνώση. Και τελικά, λέω στο Σκιάχτρο, ακόμη και εάν η φύση κάποτε υπήρχε ως αμετάκλητο και ομοιογενές σύνολο ενστίκτων και κανόνων αυτοματισμού που διέπουν κατ' ανάγκην την ανθρώπινη συμπεριφορά, παραμένει τίποτε από αυτή ύστερα από τόσους αιώνες εξελικτικής κοινωνικής δόμησης και αναδόμησης;

Το Σκιάχτρο κουνάει το κεφάλι. Πάλι καλά. Είναι η τέταρτη συνεδρία μου μαζί του και είναι η πρώτη κίνηση που έχει κάνει σήμερα. Ίσως για να δείξει ότι *ακούει*.

Συνεχίζω λέγοντας ότι σκέφτομαι να ζωγραφίσω έναν πίνακα.

Κανόνας νούμερο δύο: Οφείλεις σε κάθε περίπτωση να είσαι με κάποιον τρόπο δημιουργικός.

Θα είναι η εικόνα μίας γέννας με πολλές λεπτομέρειες: μία γυναίκα με ανοιχτά πόδια επάνω σε ένα χειρουργικό τραπέζι – εμφανή σημάδια σωματικών υγρών και πόνου. Παραδίπλα μία πράσινη φιγούρα – ένας γιατρός με χειρουργική ενδυμασία. Και ανάμεσα στα πόδια της γυναίκας, καθώς εκείνη μορφάζει, ένα μικρό σώμα ξεπροβάλλει. Ως εδώ καλά. Το μωρό, καθώς εμφανίζεται, εισέρχεται απευθείας σε ένα σφιχτό δίχτυ. Βλέπουμε το δίχτυ γύρω από το σώμα του μωρού, καθώς οι γραμμές είναι ζωγραφισμένες έντονα, όμως, αν παρατηρήσουμε τον πίνακα λίγο πιο προσεκτικά, βλέπουμε ότι το δίχτυ, με ισχνότερες γραμμές, καλύπτει όλη την επιφάνειά του και ουσιαστικά κρατά γερά όλα τα αντικείμενα του περιβάλλοντος χώρου. Οι άνθρωποι είναι πιασμένοι και αυτοί στο δίχτυ. Δεν φαίνεται να το παρατηρούν, όμως εμείς απέξω, βλέποντας τον πίνακα, το ξέρουμε γι' αυτούς και κατά συνέπεια το ξέρουμε για εμάς.

Ένας επιμορφωτικός πίνακας, θα σχολίαζε ειρωνικά το Σκιαχτρο εάν μιλούσε. Προβάλλω τις σκέψεις μου επάνω του, φαντάζομαι τα λόγια του. Γνέφει, συνεχίζω.

Λεπτές ίνες ίπτανται στον αέρα σαν ιστοί αράχνης, χρωματισμένοι μόνο για λόγους σχεδιαστικής ποιητικής αδειάς. Αναπαριστούν ακριβώς το πλέγμα των κανόνων μέσα στο οποίο είμαστε πιασμένοι, το οποίο μας κινεί σαν

μαριονέτες, με μικρές κινήσεις, διακριτικές, μη αντιληπτές, καθώς εμείς λαμβάνουμε *υποκειμενικές* και *αυτόνομες* αποφάσεις.

Θα ονόμαζα τον πίνακα, λέω στο Σκιάχτρο, «Η ζωή μετά γέννησιν» σε παράφραση της γνωστής θρησκευτικής ιστορίας περί της μετά θάνατον ζωής. Θυμάμαι κάτι που είναι άσχετο, αλλά, καθώς το Σκιάχτρο θεωρητικά με ενθαρρύνει να λέω ό,τι μου έρχεται στο μυαλό – δεν έχει πει ποτέ κάτι τέτοιο, όμως με βάση τον μπαμπά Φρόιντ αυτό υποτίθεται ότι πρέπει να κάνω σε αυτή εδώ τη συνάντηση –, το λέω.

Όταν μάθαινα αρχαία ελληνικά, σε μία άσκηση περί των επιρρηματικών εμπρόθετων προσδιορισμών έπρεπε να μάθω να ξεχωρίζω ότι η πρόθεση «μετά», όταν συντάσσεται με αιτιατική, έχει, συνηθέστερα, χρονική σημασία και σημαίνει «μετά από αυτό» – αυτό που προσδιορίζεται από το ουσιαστικό στην αιτιατική. Αντιθέτως, όταν συντάσσεται με γενική, δηλώνει συνηθέστερα συνοδεία. Καθώς γνώριζα ήδη το παράδειγμα του προσδιορισμού «μετά θάνατον» και ήξερα ότι σημαίνει μετά τον θάνατο, άρχισα να παίζω μέσα στο μυαλό μου, αλλάζοντας τη φράση σε γενική: «μετά του θανάτου». Έτσι δεν σήμαινε πια «μετά τον θάνατο» αλλά «μαζί με τον θάνατο», με τη συνοδεία του θανάτου. Σήμαινε ζωή «μαζί με τον θάνατο», ζωή στην οποία εντάσσεται και ενυπάρχει ο θάνατος ως απώτατο λογικό και πραγματικό όριο που καθορίζει κάθε ανθρώπινη εμπειρία.

Τότε που μάθαινα αρχαία ελληνικά, ήμουν ακόμη νεαρό

παιδί, κι αυτό ήταν το παιχνίδι μου· το μόνο που έκανα τότε ήταν να αλλάζω τις πτώσεις προκειμένου να αλλάξω τις σημασίες, περισσότερο με διάθεση εμπαιγμού απέναντι στον καθηγητή μου, και όχι επειδή αναζητούσα κάποια συντακτική απεικόνιση της ενόρμησης θανάτου, για την οποία, ας μην αρχίσω καν. Ωστόσο αρκετά αργότερα, όντας πλέον ενήλικο άτομο, θυμήθηκα τους αστεϊσμούς μου τούτους και τους απέδωσα τη *σωστή* σημασία, ουσιαστικά τους απέδωσα *μία* σημασία αναδρομικά προκειμένου να δώσω κάποιο νόημα στην κενή νοήματος παιδική ηλικία ολόκληρου του κόσμου.

Θα έπρεπε κάποιος να με συγχαρεί για τις χαϊντεγκεριανές και φροϊδικές αναφορές στις οποίες κατέφευγα ήδη από την παιδική μου ηλικία. Αντ' αυτού το Σκιάχτρο φαίνεται να βαριέται, φαίνεται σαν να πνίγει ένα χασμουρητό. Το ξέρω γιατί γυρίζω κάθε τόσο και τον κοιτάζω, παρότι γνωρίζω ότι θα έπρεπε να κοιτάω τον τοίχο. *Η ζωή μετά τον θάνατο και η ζωή μαζί με τον θάνατο.*

Επιστρέφω στην ιδέα μου περί του πίνακα και στη θεωρία μου περί αυτού. Το βρέφος μπορεί στιγμιαία να αντικρίσει τους ιστούς που το περιμένουν σαν ανοιγμένα χέρια. Δεν θα αποδεσμευτούν ποτέ πια από το σώμα του, σφιχτά δεμένοι στις αρθρώσεις του, παρά μόνο με τον θάνατο, πριν από τη δήθεν ζωή μετά θάνατον. Όσο το βρέφος και μετέπειτα παιδί, ενήλικας, και λοιπά, βρίσκεται εν ζωή, θα συνιστούν κατά κάποιον τρόπο τη ζωή μαζί με τον θάνατο. Λίγο πριν από τον πραγματικό θάνατο – γιατί σίγουρα μπορούμε να μιλάμε με αυτοπεποίθηση και

γνώση για τον πραγματικό θάνατο λες και είναι κάτι επισημονικά παρατηρήσιμο εκ των έσω ή μια εμπειρία – οι ιστοί μαραίνονται και πέφτουν και το σώμα, ίσως για λίγα δευτερόλεπτα πριν από το οριστικό τέλος, βρίσκεται ξάφνου ελεύθερο – παρότι ξαφνικά ξέρει ότι οι συγκεκριμένοι ιστοί που το κινούν το έφεραν μέχρι αυτό το σημείο – και αυτή η αβάσταχτη ελευθερία δεν μπορεί παρά να επιβιβαιώνει την πρότερη έλλειψή της. Δηλαδή, επεξηγώ, οι ιστοί πέφτουν πριν από τον θάνατο και, επειδή πέφτουν, το υποκείμενο βρίσκεται ελεύθερο. Κι έτσι, επειδή βρίσκεται ξάφνου ελεύθερο, το υποκείμενο συνειδητοποιεί ότι αυτή η ελευθερία είναι αβάσταχτη και λαμβάνει την οριστική απόφαση να πεθάνει. Επιβιβαιώνει, τρόπον τινά με μία αδιόρατη βούληση, τα αποτελέσματα κάποιας τυχαιότητας. Ο θάνατος είναι τελικά η μόνη αυτόνομη υποκειμενική επιλογή.

Το επιχείρημα και η διατύπωσή μου θα προκαλούσαν τέτοιο βαθμό ανατριχίλας στους φιλοσόφους, που ενοχλημένοι από το εκκωφαντικό τρίξιμο των οστών τους θα ήταν έτοιμοι να αναστρέψουν κυριολεκτικά τον θάνατο και να επιστρέψουν για να μου τα ψάλουν ένα χεράκι. Τέλος πάντων, δεν είμαι φιλόσοφος, θα πρέπει να έχει γίνει ήδη σαφές. Τουλάχιστον, για την οικονομία και σκοπιμότητα αυτής της περιγραφής, φαντασιώνομαι πως είμαι καλλιτέχνης.

Κατ' αυτό τον τρόπο, λέω, ο πίνακάς μου θα επιχειρεί να δώσει άρρητες, αναπαραστατικές απαντήσεις περί του ατομικού και κοινωνικού, περί του ψυχικού και σωματικού,

περί της βιολογίας και της κουλτούρας, αναπαριστώντας πώς το ατομικό, ακόμη και το οικείο, το ίδιο σώμα που το άτομο κατέχει, δεν μπορεί και δεν δύναται να βιωθεί αλλιώς παρά μόνο σε αναγκαία σύνδεση με τους κοινωνικούς δεσμούς. Καμιά ανατροπή, καμιά επανάσταση. Τόση μόνο ελευθερία όση φαίνεται πως κατέχει μία μαριονέτα που κάνει μία απότομη, απροσδόκητη κίνηση επειδή ο μαριονετίστας ξαφνικά κινήθηκε αιφνίδια και αντανაკλαστικά.

Φιλόδοξος πίνακας.

Φύλο, γένος, φυλή, γλώσσα, εθνικότητα, τόπος γέννησης, οικογενειακή κατάσταση γονέων, χρώμα ματιών και μήκος μύτης, κατάσταση οδοντοστοιχίας, χρώμα μαλλιών και τόπος διαμονής και, έπειτα, τραπεζικός λογαριασμός γονέων, διαπροσωπικές οικογενειακές σχέσεις, επίπεδο σπουδών, τεστ προσωπικότητας, στατιστικές μετρήσεις κοινωνικής συμπεριφοράς, κλίμακα σεξουαλικής προσαρμογής και ικανοποίησης, διατροφικές συνήθειες, αλλεργίες και ιατρικό ιστορικό. Νόμοι, έγγραφα, ταμπέλες, ταυτότητες και βιβλιάρια, απαγορεύσεις, παραινήσεις, βαθμολογήσεις, παρακλήσεις, χαιρετισμοί, ανταλλαγές δώρων, συστάσεις, προτάσεις με εμπειριστατωμένη επιχειρηματολογία ή επικλήσεις στο συναίσθημα...

Το πρόβλημα, συνεχίζω, μπορεί ήδη να διαπιστωθεί στην πληθώρα των οδηγιών και παροτρύνσεων περί του πώς να πλένει κανείς τα δόντια του. Κάποιοι συνιστούν να τα πλένεις πριν φας πρωινό διότι κατά τη διάρκεια της νύχτας στο στόμα συγκεντρώνονται τα τάδε βακτήρια που προέρχονται από την τάδε βιολογική λειτουργία και το κα-

λύτερο θα ήταν να μην καταπιείς τα εν λόγω βακτήρια μαζί με τη φρυγανιά σου. Άλλοι συνιστούν να τα πλένεις αφού φας πρωινό διότι τα μικρόβια που ενδεχομένως υπάρχουν στο τρόφιμο που καταναλώνουμε θα εισχωρήσουν στη στοματική κοιλότητα προκαλώντας τερηδόνα και πλάκα. Σε κάποια μέρη της Νότιας Ασίας οι άνθρωποι δεν χρησιμοποιούν οδοντόβουρτσες για να πλύνουν τα δόντια τους, αλλά τις άκρες των μικρών κλαδιών ενός φυτού το οποίο περιέχει μία ουσία αντιμικροβιακής δράσης, αμφισβητώντας έτσι τους δυτικότροπους κανόνες της καθημερινής υγιεινής. Το θέμα είναι: ό,τι θέλεις να υποστηρίξεις πρέπει να το υποστηρίξεις με επαρκή επιχειρήματα και με αποδείξεις.

Το Σκιάχτρο ανακάθεται.

Κάποιοι προτείνουν χημικές και άλλοι φυσικές οδοντόκρεμες και όλος ο ιστός των πιθανών αναφορών περί του θέματος επεκτείνεται στις επιδράσεις της διατροφής, του καπνίσματος, των στοματικών διαλυμάτων – πρέπει να χρησιμοποιούμε νήμα καθημερινά; Και όλο αυτό για μία δραστηριότητα που απαιτεί στην καλύτερη περίπτωση δύο λεπτά, δηλαδή αποτελεί, εφόσον η ημέρα έχει συνολικά χίλια τετρακόσια σαράντα λεπτά, το ένα εφτακοσιοστό εικοστό της ημέρας.

Και έπειτα, εάν το σκεφτεί κανείς ακόμη περισσότερο, πώς με το πλύσιμο των δοντιών μπορούμε να κερδίσουμε κάτι παραπάνω από ένα απλό πλύσιμο δοντιών; Πώς μπορούμε, με άλλα λόγια, να είμαστε εν αγνοία μας καλοί Σαμαρείτες στην υπηρεσία των καπιταλιστικών ιδανικών

της μέγιστης παραγωγικότητας από την αρχή της ημέρας; Μπορούμε, όσο πλένουμε τα δόντια μας, να στεκόμαστε στο ένα πόδι, ώστε να γυμναζόμαστε παράλληλα, και επίσης να πλένουμε τα δόντια μας διαλογιζόμενοι, επιδεικνύοντας άψογο επαγγελματισμό και τελειομανία στο πλύσιμο καθενός δοντιού ξεχωριστά, διότι:

Κανόνας νούμερο τρία: Η συνταγή της επιτυχίας είναι η επιμέλεια και η προσήλωση στη λεπτομέρεια, σε όλες τις δραστηριότητές μας αδιακρίτως.

Ορίστε, ένα αόρατο χέρι προσθέτει μέτρα πλέξης στους ιστούς με τους οποίους είμαστε πιασμένοι. Ένα αόρατο χέρι το οποίο ενσωματώνει και αναπαριστά τα εκατομμύρια άλλα μικρά χεράκια που πλέκουν και ράβουν και θέτουν κανόνες και τους παίρνουν πίσω και τους ξαναθέτουν, σε εργαστήρια, εργοστάσια, φαρμακεία, ιατρεία, διαλέξεις, σεμινάρια, δημοσιεύσεις, διαφημίσεις.

Χάνω τον ειρμό μου. Σταματώ. Το Σκιάχτρο δεν μιλάει. Ανάμεσα στην εικόνα του μωρού που γεννιέται μέσα στο πλέγμα του ζην και στις «τυχαίες» σκέψεις περί οδοντικών συνηθειών αναδύεται μία αλλόκοτη εικόνα, το κεφάλι ενός μωρού που ξεπροβάλλει μέσα από το πατημένο σωληνάριο μιας οδοντόκρεμας.

Αυτόνομες, υποκειμενικές επιλογές.

Το Σκιάχτρο σηκώνεται, δείχνοντάς μου πως η συνεδρία μας τελείωσε.